

**Міністерство освіти і науки України
Бердянський державний педагогічний університет
Факультет дошкільної, спеціальної та соціальної освіти
Кафедра дошкільної освіти**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Приймальної комісії
Бердянського державного
педагогічного університету
27 березня 2020

ПРОГРАМА
фахового вступного випробування
з дисципліни
«Педагогіка з питаннями окремих методик дошкільної освіти»

Освітній ступінь: магістр

Спеціальність: 012 Дошкільна освіта

1. Пояснювальна записка

Мета вступного фахового випробування для вступу на здобуття освітнього ступеня магістра: з'ясувати рівень теоретичних знань та практичних умінь вступників, яких вони набули під час навчання на освітньому ступені бакалавра та освітньо-кваліфікаційному рівні спеціаліста, з метою формування рейтингового списку та конкурсного відбору вступників на навчання за освітнім ступенем магістра спеціальності 012 Дошкільна освіта в межах ліцензованого обсягу спеціальності.

Форма фахового випробування - тестування

Тест – це завдання стандартної форми, виконання якого дає можливість виявити рівень сформованості знань, умінь, навичок.

Загальна кількість завдань тесту – 90.

Час виконання тесту – 180 хвилин.

Екзаменаційний тест складається із завдань двох форм:

1. Завдання з вибором однієї правильної відповіді (№ 1–85). Завдання складається з основи та чотирьох варіантів відповіді, з яких лише один правильний.

2. Завдання відкритої форми з розгорнутою відповіддю (№ 86–90).

Приклад тестового завдання

27. Принцип, який визначається як «золоте правило» дидактики:

- 1) принцип систематичності;
- 2) принцип енциклопедичності;
- 3) принцип наочності;
- 4) принцип науковості.

Перелік дисциплін, що виносяться на фахове вступне випробування з педагогіки з питаннями окремих методик дошкільної освіти

1. Педагогіка дошкільна.
2. Дошкільна лінгводидактика, культура мовлення та виразне читання.
3. Методика керівництва образотворчою діяльністю дітей дошкільного віку.
4. Методика ознайомлення дошкільників з природою.
5. Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти.
6. Теорія та методика музичного виховання.
7. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень.

Вимоги до відповіді вступника

Вступники на спеціальність 012 Дошкільна освіта освітнього ступеня магістр з фахових дисциплін повинні продемонструвати такі основні результати навчання і компетентності:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання	Найменування навчальних дисциплін
--	-------------------------------	-----------------------------------

Загальні компетентності

<p>Аналіз та синтез. Здатність на основі надійних аргументів, логічних умовисновків та перевірених фактів формулювати завдання діяльності та пропонувати ефективні рішення.</p>	<p>Здатність аналізувати дитинство як гуманітарне, соціокультурне та психолого-педагогічне явище;</p>	<p>Педагогіка дошкільна Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти, Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень</p>
<p>Гнучкість та креативність мислення. Набуття гнучкого мислення, готовність до творчого застосування психолого-педагогічних знань та вмій у широкому діапазоні можливих місць роботи та у повсякденному житті.</p>	<p>Здатність аналізувати та оцінювати педагогічні інновації, визначати доцільність їх впровадження в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти;</p>	<p>Основи природознавства 3 методикою Теорія та методика музичного виховання Основи образотворчого мистецтва 3 методикою керівництва</p>
<p>Комунікаційні навички. Здатність до ефективної комунікації та до представлення складної комплексної інформації у стислій формі усно та письмово, використовуючи інформаційно-комуникативні технології та відповідні спеціальні терміни.</p>	<p>Здатність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти.</p>	<p>Дошкільна лінгводидактика</p>
<p>Критичність та самокритичність. Здатність давати адекватну оцінку результатам роботи та пропонувати конструктивні пропозиції щодо розв'язання фахових завдань.</p>	<p>Базові знання з циклу гуманітарної та соціально-економічної підготовки, які сприяють розвитку загальної культури й соціалізації особистості;</p>	<p>Основи природознавства 3 методикою</p>
<p>Самостійність та ініціативність. Здатність до самостійного та ініціативного прийняття відповідальних рішень.</p>	<p>Здатність планувати та організовувати навчально-виховний процес в різних вікових групах.</p>	<p>Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти</p>
<p>Організаційні вміння та навички. Здатність до самоорганізації та організації дитячої групи для виконання комплексних завдань протягом певного періоду часу.</p>	<p>Здатність до практичного втілення сучасних освітніх технологій в педагогічному процесі закладів дошкільної освіти;</p>	<p>Основи природознавства 3 методикою Теорія та методика музичного виховання</p>
<p>Толерантність. Здатність працювати з суб'єктами освітнього процесу у полікультурному, поліетнічному, мультидисциплінарному</p>	<p>Здатність до особистісно-зорієнтованого педагогічного спілкування з дітьми дошкільного віку.</p>	<p>Основи образотворчого мистецтва 3 методикою керівництва</p>

середовищі.		
Етичні установки. Здатність до використання принципів, норм етики, правил культури поведінки у стосунках з дорослими та дітьми на основі загальнолюдських та національних цінностей, норм суспільної моралі.	Здатність отримувати, аналізувати інформацію про індивідуальний розвиток дитини та визначати зміст, етапи індивідуально-диференційованого, особистісно-зорієнтованого підходу в освітньому процесі;	Педагогіка дошкільна Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти
Фахові компетентності		
Базові загальні знання. Здатність використовувати базові знання фундаментальних наук в обсязі, необхідному для здійснення професійної діяльності; володіти та використовувати знання з теорії та практики дошкільної освіти.	Базові знання з дошкільної педагогіки, методик дошкільної освіти та інших дисциплін психолого-педагогічного циклу, необхідні для реалізації освітніх програм;	Педагогіка дошкільна
Застосування знань на практиці. Здатність використовувати психолого-педагогічні та методичні знання для різнобічного розвитку дітей дошкільного віку; бути обізнаним з інноваційними педагогічними технологіями навчання та виховання дітей дошкільного віку, впроваджувати їх в освітній процес.	Здатність використовувати професійно-педагогічні знання, вміння, навички для розв'язання практичних завдань в галузі дошкільної освіти.	Педагогіка дошкільна Дошкільна лінгводидактика Основи природознавства з методикою Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти Теорія та методика музичного виховання Основи образотворчого мистецтва 3 методикою керівництва Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень
Володіння прикладними знаннями та навичками. Здатність організовувати різні види діяльності дітей дошкільного віку на засадах дитиноцентричного, особистісно-зорієнтованого, індивідуально-диференційованого підходів.	Здатність до практичного втілення сучасних освітніх технологій в педагогічному процесі закладів дошкільної освіти;	Педагогіка дошкільна Дошкільна лінгводидактика, Основи природознавства 3 методикою Теорія та методика фізичного виховання

<p>Організувати освітньо-виховний процес в закладі дошкільної освіти, створюючи умови для повноцінного формування особистості дітей, їх розумового, фізичного, морального, естетичного розвитку.</p>		<p>та валеологічної освіти Теорія та методика музичного виховання Основи образотворчого мистецтва 3 методикою керівництва Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень</p>
<p>Володіння інформацією. Здатність знаходити та використовувати інформацію з різних джерел (електронних, письмових, архівних, усних) відповідно до актуальних завдань навчання, виховання та розвитку дітей дошкільного віку.</p>	<p>Здатність застосовувати інформаційно-комунікаційні технології в освітньо-виховному процесі закладу дошкільної освіти</p>	<p>Дошкільна лінгводидактика</p>
<p>Володіння термінологією та комунікативними засобами. Здатність використовувати спеціальну термінологію та адекватні комунікативні засоби рідної (державної) та іноземної мов (в усній та письмовій формах) у педагогічному спілкуванні.</p>	<p>Здатність до особистісно-зорієнтованого педагогічного спілкування з дітьми дошкільного віку.</p>	<p>Педагогіка дошкільна Дошкільна лінгводидактика</p>
<p>Професійне самовдосконалення. Здатність до рефлексії, самовдосконалення і підвищення рівня педагогічної майстерності.</p>	<p>Здатність аналізувати педагогічні системи минулого та творчо використовувати їхні позитивні досягнення в освітньо-виховному процесі;</p>	<p>Педагогіка дошкільна</p>
<p>Професійна відповідальність. Нести відповідальність за життя, здоров'я, долю дитини, забезпечення її щасливого дитинства. Приймати професійні рішення щодо соціалізації та розвитку з урахуванням природного потенціалу дітей, прогнозуючи їх наслідки для майбутнього.</p>	<p>Здатність забезпечувати охорону життя та здоров'я дитини, захист її інтересів та прав.</p>	<p>Педагогіка дошкільна Дошкільна лінгводидактика, Основи природознавства 3 методикою Теорія та методика фізичного виховання та валеологічної освіти Теорія та методика музичного виховання Основи образотворчого мистецтва 3 методикою керівництва Теорія та методика</p>

		формування елементарних математичних уявлень
--	--	--

2. Зміст програми

2.1. ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Загальні засади дошкільної педагогіки

Дошкільна педагогіка як наука про виховання та навчання дітей від народження до вступу до школи. Предмет дошкільної педагогіки. Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками, її місце в системі педагогічних наук.

Методологічні засади дошкільної педагогіки. Природничонаукові засади дошкільної педагогіки.

Основні джерела педагогічної науки. Прогресивні ідеї минулого. Народна педагогіка як джерело розвитку педагогічної науки. Прогресивні українські діячі (Г. Сковорода, М. Драгоманов, Т. Шевченко та ін.) про загальні засади виховання підростаючого покоління. Теоретична спадщина К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, вплив їхніх ідей на розвиток дошкільної педагогіки. Педагогічна система виховання дітей дошкільного віку М. Монтесорі. Реалізація педагогічних ідей С. Русової у практиці сучасного національного дошкільного закладу. Діяльність педагогів-новаторів (Ш. Амонашвілі, С. Лисенкова, І. Волков, В. Шаталов та ін.) та кращий педагогічний досвід як джерело збагачення педагогічної науки.

Методи наукових педагогічних досліджень, їх характеристика. Впровадження результатів педагогічних досліджень в теорію та практику дошкільної освіти.

Суспільно-історична природа особистості. Визначення понять «розвиток», «виховання», «формування». Розвиток особистості, його рушійні сили та закономірності. Різноманітність філософських концепцій про фактори, які визначають розвиток та формування особистості. Спадковість, соціальні умови життя й виховання як вирішальні фактори у формуванні людської особистості. Провідна роль виховання в розвитку особистості. Становлення особистості в процесі соціалізації. Значення дошкільного віку у формуванні особистості людини.

Вікова періодизація дитинства. Своєрідність дошкільного періоду. Педагогічна періодизація дошкільного дитинства. Особливості розвитку, завдання та зміст виховання дітей раннього віку. Необхідність врахування вікових особливостей дітей та особливостей індивідуального розвитку у вихованні та навчанні.

Роль діяльності (ігрової, навчальної, трудової) у формуванні різнобічно розвиненої особистості. Особистість як об'єкт і суб'єкт виховання.

Концепція національного виховання про принципи виховання в Україні, їх загальна характеристика. Умови її реалізації в практиці дошкільних закладів.

Концепція дошкільного виховання про мету, завдання, засади виховання особистості.

Педагогічне спілкування як чинник розвитку особистості дитини, його функції. Стилi педагогічного спілкування: авторитарний, демократичний, ліберальний.

Робота з обдарованими дітьми. Фізіологічні задатки обдарованості. Можливі прояви обдарованості у дітей дошкільного віку. Основні ознаки обдарованості дитини. Зміст спільної роботи батьків і вихователів з обдарованими дітьми. Особливості роботи з батьками обдарованої дитини.

Робота з педагогічно занедбаними дітьми. Поняття «важковиховуваність» і «педагогічна занедбаність». Нетиповість цього явища в дошкільному віці. Причини та шляхи подолання педагогічної занедбаності дітей дошкільного віку. Профілактика важковиховуваності в дошкільному віці. Особливості роботи вихователів з батьками важковиховуваної дитини.

Системи сучасної дошкільної освіти в Україні

Історія виникнення та розвитку суспільного дошкільного виховання в Україні. Концепція національного дитячого садка С. Русової. Суспільна дошкільна освіта – перша ланка в системі освіти. Закон України «Про дошкільну освіту» (2011 р.) про типи сучасних закладів дошкільної освіти, їх характерні особливості. Перспективи розвитку дошкільної освіти в Україні.

Роль дошкільних закладів у відродженні національної культури, народних традицій, моралі. «Національна доктрина розвитку освіти» (2002 р.) про мету та пріоритетні напрями розвитку освіти в Україні, реформування дошкільної освіти.

Роль вихователя в розвитку особистості дитини. Особистість вихователя закладу дошкільної освіти. Кваліфікаційна характеристика його діяльності. Професійні здібності вихователя: дидактичні, конструктивні, комунікативні, організаційні, сугестивні, експресивні.

Поняття «педагогічна майстерність». Шляхи формування педагогічної майстерності вихователя.

Концепція національного виховання (1994 р.) про професійну підготовку та вимоги сучасного суспільства до особистості педагога.

Значення програми в забезпеченні різнобічного розвитку дітей. Історія створення програми. Єдина «Програма виховання в дитячому садку» (дітей перших семи років життя) (1962 р.). Спроби вдосконалення єдиних навчальних програм, змісту освіти. «Типова програма виховання і навчання в дитячому садку» (1984 р.).

Сучасні програми «Дитина», «Дитина в дошкільні роки», «Українське дошкілля», «Впевнений старт», «Соняшник», «Я у світі», авторські програми,

їх коротка характеристика. Варіативність й альтернативність у підготовці та використанні програм.

Базовий компонент дошкільної освіти в Україні, його значення та зміст.

Фізичне виховання та естетичне виховання дітей дошкільного віку

Виховання здорової дитини. Основи теорії фізичного виховання дітей. Основні завдання та засоби фізичного виховання. Фізичне виховання і фізичний розвиток.

Основи теорії естетичного виховання. Концепція національного виховання про формування у підростаючого покоління художньо-естетичної освіченості та вихованості.

Своєрідність естетичного сприймання, естетичних переживань дітей дошкільного віку. Система естетичного виховання. Основні принципи естетичного виховання дітей: єдність естетичного, ідейного й морального виховання; провідна роль виховання та навчання в естетичному розвитку дітей; забезпечення естетики життя й побуту дітей; необхідність включення дітей до різноманітної творчої діяльності.

Завдання естетичного виховання: розвиток сприймання прекрасного; естетичних почуттів і уявлень дитини; залучення до художньо-творчої діяльності й формування основ смаку; розвиток творчих здібностей дитини.

Засоби естетичного виховання: гра та іграшка, мистецтво, естетика побуту, природа, праця, художнє навчання, самостійна художня діяльність, народні свята, традиції, звичаї.

Методи естетичного виховання дітей.

Дослідження проблеми естетичного виховання (Н. Ветлугіна, В. Котляр, Г. Підкурманна, Н. Сакуліна).

Моральне виховання дітей дошкільного віку

Поняття моралі. Зміст морального виховання дітей. Педагогічні умови формування особистості дітей дошкільного віку, основні чинники її розвитку. Засоби та методи формування моральних якостей дітей дошкільного віку.

Індивідуалізація виховання дітей дошкільного віку. Ю. Аркін про можливості індивідуалізації виховання в дошкільному закладі. Дослідження та кращий досвід індивідуального виховання (Я. Ковальчук та ін.).

Статеве виховання, його завдання, зміст, умови.

Дитячий колектив – важлива умова формування особистості. Поняття «дитячий колектив», «дитяче товариство». Своєрідність дитячого колективу, етапи становлення. Формування у дітей дошкільного віку досвіду позитивних стосунків з ровесниками.

Патріотичне виховання дітей в закладі дошкільної освіти, його зміст, засоби. Дослідження цієї проблеми (Р. Жуковська, М. Богомоллова, К. Назаренко, О. Лещенко та ін.).

Виховання гуманних якостей особистості у дітей дошкільного віку.

Формування основ екологічної культури у дітей дошкільного віку.

Ідеї В. Сухомлинського про становлення основ духовності особистості.

Виховання морально-вольових рис особистості в дошкільному віці. Сутність та своєрідність дисциплінованості дитини, розвиток цієї якості в дошкільному віці. Найхарактерніші прояви негативної поведінки, методи їх педагогічної корекції.

Виховання культури поведінки у дітей дошкільного віку (О. Кульчицька, Г. Лаврентьева, Л. Лідак, Л. Островська, С. Петеріна та ін.). Навички культури поведінки для різних вікових груп, методи та прийоми їх формування. Наукові дослідження цієї проблеми.

Розумове виховання

Основи теорії розумового виховання й навчання дітей. Методологічні, психологічні та фізіологічні основи розумового виховання та навчання. Вивчення проблем розумового розвитку дошкільників українськими вченими (А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Кондратенко, С. Ладивір, Л. Проколієнко, О. Проскура, О. Фунтікова, К. Щербакова та ін.).

Завдання розумового виховання дитини. Ознайомлення дітей з навколишньою діяльністю як основа розумового виховання.

Значення сенсорної культури для ознайомлення з навколишнім світом. Завдання й зміст сенсорного виховання. Система сенсорного виховання в сучасній дошкільній педагогіці.

Провідна роль навчання в розумовому розвитку дитини. Навчання як двобічний процес взаємозумовленої діяльності вихователя й дитини. Принципи навчання в закладі дошкільної освіти.

Методи розумового виховання та навчання дітей. Класифікація методів. Характеристика наочних, словесних, практичних, ігрових методів і прийомів.

Форми організації навчання в закладі дошкільної освіти (елементи навчання в повсякденному житті, дидактична гра, екскурсія, заняття). Заняття як форма навчання, їх види, характеристика.

Сучасні (традиційні та нетрадиційні) підходи до організації навчання в закладі дошкільної освіти.

Виховання дітей в процесі праці

Трудове виховання дітей дошкільного віку, його мета, завдання, засоби. Дослідження цієї проблеми (З. Борисова, Р. Буре, В. Логінова, М. Машовець, Я. Неверович, В. Нечаєва, В. Павленчик).

Ознайомлення дітей дошкільного віку з працею дорослих. Початкове економічне виховання.

Своєрідність праці дітей дошкільного віку, її виховне значення. Види праці дітей дошкільного віку: самообслуговування, господарсько-побутова праця, праця в природі, художня праця. Зміст і виховне значення кожного виду праці. Умови організації трудової діяльності дітей дошкільного віку. Форми організації праці дітей дошкільного віку: індивідуальна, колективна (трудова доручення, чергування, робота невеличкими групами та всім дитячим колективом).

Виховання дітей в грі

Походження гри в історії суспільства, її зв'язок з працею та мистецтвом. Д. Ельконін, Г. Плеханов про походження та становлення гри. П. Лесгафт, К. Ушинський про гру як своєрідний засіб відображення дійсності. Гра – активний чинник виховання та розвитку дітей дошкільного віку. Гра – специфічна форма дитячої діяльності. А. Макаренко, С. Русова про гру як творчу діяльність.

Гра – провідна діяльність дитини. Дослідження гри психологами (Л. Виготський, О. Запорожець, Д. Ельконін, О. Леонтьєв). Педагогічне обґрунтування гри як засобу виховання дітей дошкільного віку.

Закономірності розвитку гри в зв'язку із загальними закономірностями розвитку дитини. Виникнення, розвиток та становлення гри, її виховні функції. Формування дитячого товариства в ігровій діяльності (О. Усова). Керівництво реальними взаєминами дітей за допомогою правил спільної гри.

Теоретичні аспекти використання гри в педагогічному процесі закладу дошкільної освіти (Л. Артемова, Р. Жуковська, Д. Менджерницька, Н. Михайленко, С. Новосьолова, Є. Тихеева).

Класифікація дитячих ігор, їх характеристика.

Творчі ігри: сюжетно-рольові, театралізовані, режисерські, будівельно-конструктивні. Структура гри.

Особливості керівництва сюжетно-рольовими іграми в різних вікових групах. Комплексний підхід до організації й керівництва грою з боку вихователя (Л. Артемова, К. Зворигіна, Н. Комарова). Організація освітнього процесу відносно гри за дослідженням Н. Михайленко.

Театралізовані ігри в закладі дошкільної освіти, їх види. Особливості педагогічного керівництва. Будівельно-конструктивні ігри, умови їх організації в закладі дошкільної освіти, особливості педагогічного керівництва ними в різних вікових групах.

Режисерські ігри дітей дошкільного віку, їх значення, умови організації.

Ігри з правилами: народні, дидактичні, рухливі, розвивальні, комп'ютерні. Їх значення, структура. Місце ігор з правилами в режимі дня та педагогічному процесі дошкільних закладів.

Дидактична гра як форма та метод навчання дітей дошкільного віку. Види, зміст, функції, її значення для сенсорного, розумового розвитку, формування різнобічно розвиненої творчої особистості дитини. Дослідження дидактичних ігор у дошкільній педагогіці (В. Аванесова, Ф. Блехер, А. Бондаренко, А. Сорокіна, Є. Тихеева, Є. Удальцова, Б. Хачапурідзе, О. Янківська). Особливості організації та керівництва дидактичними іграми в різних вікових групах.

Комп'ютерна гра як сучасний різновид дидактичної гри (Л. Артемова). Особливості співпраці дитини з комп'ютером.

Розвивальні ігри, їх особливості (Е. Богуславська, Б. Нікітін, З. Смирнова).

Організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти

Поняття про освітній процес. Складність і різноманітність освітнього процесу закладу дошкільної освіти, його закономірності, структура та принципи побудови. Організація освітнього процесу в різновіковій групі.

Планування освітньої роботи в закладі дошкільної освіти. Теоретичні основи планування. Значення плану педагогічної роботи для систематичного, послідовного розв'язання завдань виховання та навчання дітей. Види, форми плану педагогічної роботи. Аналіз вихователем навчально-виховної роботи, його значення для успішного вирішення завдань виховання та навчання.

Система безперервного виховання та навчання

Основні завдання наступності закладу дошкільної освіти та школи. Сутність, перспективи та ретроспективи цієї проблеми.

Наступність у роботі закладу дошкільної освіти й школи, її напрями, зміст, форми.

Концепція дошкільного виховання про необхідність співробітництва дошкільного закладу, сім'ї та школи щодо підготовки дитини до школи.

Поняття «готовність дітей до шкільного навчання» в дошкільній педагогіці. Показники готовності до школи. В. Сухомлинський про підготовку дітей до навчання в школі. Дослідження цієї проблеми психологами (Л. Венгер, Г. Люблінська, О. Запорожець, О. Кравцова) та педагогами (Р. Буре, Г. Леушина, З. Плохій). Особливості освітньої роботи в старшій групі закладу дошкільної освіти.

Роль сім'ї в житті людини. Українське законодавство про сім'ю, охорону материнства та дитинства, відповідальність сім'ї за виховання дітей, допомогу сім'ї. Концепція національного виховання про єдність цілей і завдань суспільного й сімейного виховання.

Родинне виховання як першооснова формування особистості дитини. Особливості та умови сімейного виховання. А. Макаренко про умови успішного виховання в сім'ї. Народна педагогіка про провідні напрями родинного виховання. Проблеми виховання дітей дошкільного віку в сім'ї. Типові помилки виховання в сім'ї. Кращий досвід сімейного виховання.

Необхідність підвищення педагогічної культури батьків. Засоби педагогічної пропаганди, вимоги до її змісту.

Родинне та суспільне виховання, їх взаємозв'язок. Співробітництво дошкільного закладу та сім'ї з проблем виховання дітей. Завдання, зміст і форми роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю.

2.2. ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА, КУЛЬТУРА МОВЛЕННЯ ТА ВИРАЗНЕ ЧИТАННЯ

Науково-теоретичні засади дошкільної лінгводидактики

Дошкільна лінгводидактика як педагогічна галузь науки, її предмет та об'єкт, завдання: фундаментальні (дослідження процесів оволодіння дітьми рідною мовою, мовленням, мовленнєвим спілкуванням; вивчення закономірностей навчання рідному мовленню; визначення принципів та методів навчання), прикладні (розробка змісту роботи з формування комунікативної,

мовної та мовленнєвої компетенції дошкільника; визначення умов, форм, засобів, методів і прийомів розвитку мовлення, обґрунтування методики розвитку мовлення. Джерела методики як науки. Методи наукового дослідження в дошкільній лінгводидактиці, їх значення й методика використання.

Методологічні засади дошкільної лінгводидактики: мова як продукт суспільно-історичного розвитку, як основний фактор в становленні особистості дитини, засіб людського спілкування, залучення до цінностей духовної культури, основа національного самопізнання. Взаємозв'язок мови й мислення.

Природничі засади дошкільної лінгводидактики – вчення фізіологів про умовно-рефлекторний характер засвоєння мови (І. Сеченов, І. Павлов, О. Іванов-Смоленський, М. Кольцова, М. Красногорський). Вчення І. Павлова про дві сигнальні системи вищої нервової діяльності. Механізм розвитку другої сигнальної системи в дітей (О. Іванов-Смоленський, М. Красногорський).

Психолінгвістичні засади дошкільної лінгводидактики – вчення психологів та психолінгвістів про розвиток мовлення, мовленнєвих функцій, усвідомлення мовлення дітьми (Л. Виготський, С. Рубінштейн, М. Жинкін, Д. Ельконін, А. Маркова, Г. Костюк, Ф. Сохін), про спілкування як умови мовленнєвого та особистісного розвитку дитини; про мовленнєву діяльність (О. Леонтьєв, І. Зимня).

Поняття мовленнєвої діяльності, її характеристика, структура, види (говоріння, слухання, читання, письмо).

Мовна здібність як сукупність мовленнєвих навичок й умінь, творчий характер комунікативно-мовленнєвих умінь; роль наслідування в засвоєнні рідної мови; розвиток мовлення як процес формування мовних узагальнень

Поняття навчально-мовленнєвої діяльності; навчально-мовленнєві дії та операції.

Лінгвістика – теоретичне підґрунтя дошкільної лінгводидактики. Мова як знакова система, її структура та врахування системних зв'язків у мові під час вирішення методичних питань. Основні лінгвістичні поняття, терміни «мова» та «мовлення», «речення», «текст», дискурс; різниця і взаємозв'язок між ними; розвиток мовлення як процес засвоєння норм мови. Стилі мовлення. Нормативність і культура мовлення

Аспекти роботи з навчання дітей рідної мови (лінгвістичний та комунікативно-діяльнісний).

Педагогічний аспект розвитку мовлення: навчання рідної мови як процес взаємодії педагога й дитини в результаті якого дитина оволодіває мовними (фонетичними, граматичними, лексичними) та комунікативно-мовленнєвими навичками.

Закономірності розвитку мовлення (Л. Федоренко): управління м'язами мовного апарату, засвоєння лексичних і граматичних знань, виразності мовлення, чуття мови, координація в розвитку усного і писемного мовлення.

Принципи засвоєння і навчання дітей рідної мови. Врахування загальнодидактичних принципів навчання: принцип виховуючого навчання, єдності

навчання з життям, теорії з практикою; усвідомленість, послідовність, систематичність, науковість, наочність, творча активність, доступність, міцність засвоєння знань, урахування індивідуальних особливостей дітей. Методичні принципи навчання. Загальні принципи: увага до матерії мови, розуміння мовних значень, оцінки виразності мовлення, розвитку чуття мови, випереджуючого розвитку усного мовлення, поступового прискорення темпів збагачення мовлення. Часткові методичні принципи: взаємозв'язок сенсорного, розумового та мовленнєвого розвитку; комунікативна спрямованість навчання, навчання мовлення як діяльності, активна мовленнєва практика, організація спостережень над мовним матеріалом, комплексний підхід до розвитку всіх аспектів мови, збагачення мотивації мовленнєвої діяльності, формування елементарного усвідомлення явищ мови та мовлення; вплив художньої літератури на мовленнєвий розвиток дитини (А.Богуш, Е.Короткова, В.Скалкін).

Спеціальні методичні принципи в роботі з розвитку словника, формування граматично правильного мовлення, виховання звукової культури мовлення, розвитку зв'язного мовлення, навчання грамоти дошкільників.

Історичний огляд становлення і розвитку дошкільної лінгводидактики

Витоки зародження дошкільної лінгводидактики в працях зарубіжних вчених. Проблеми мовленнєвого розвитку дітей у прогресивній зарубіжній педагогіці. Погляди Я.А.Коменського на навчання дітей рідної мови. Й. Песталоцці про необхідність розвитку мовлення, завдання, принципи й методи навчання рідному мовленню. Зміст мовленнєвого розвитку дітей в педагогічних системах М. Монтесорі, Ф. Фребеля.

К. Ушинський – основоположник методики початкового навчання дітей рідної мови. Навчальна книга К. Ушинського «Рідне слово» – практичне втілення системи початкового навчання дітей рідної мови.

Розвиток методики в Україні. Традиції навчання й виховання на рідній мові. Софія Русова – фундатор методики навчання дітей рідній мові в українському дитячому садку. Мовна освіта дошкільнят у концепції національного виховання С. Русової.

І. Срезневський та його книги «Запорізька старовина» й «Про вивчення розвитку рідної мови взагалі й особливо в дитячому віці». Правила розвитку мовлення.

Рідномовні обов'язки Івана Огієнка.

Є.Тихеева, її роль у створенні методики розвитку мовлення дітей у дошкільних закладах.

Є. Фльоріна про активні форми роботи з розвитку мовлення. Книга Є. Фльоріної «Живе слово в дошкільному закладі» (1933) – перший підручник з методики розвитку мовлення; його вплив на практику.

Значення робіт О. Соловйової, А. Усової, Є. Радіної, О. Пен'євської, Р. Жуковської, М. Коніної, Н. Карпінської в розробці проблем методики розвитку мовлення дошкільників.

Основні напрямки досліджень в галузі методики розвитку мовлення в 60-90 роки. XX століття. Вклад Ф.Сохіна та його учнів (О. Ушакова, А. Арушанова, Г. Тумакова, Є. Струніна, та ін.) в розробку теорії та методики розвитку мовлення дошкільників.

Лінгводидактична концепція В. Сухомлинського. Книга «Серце віддаю дітям». Навчання дітей 6 років рідної мови в «школі під блакитним небом».

Сучасний стан розвитку дошкільної лінгводидактики в Україні. Сучасні дослідження з проблем дошкільної лінгводидактики: розвиток мовлення дітей раннього віку (А. Богуш, Г. Лоза, Т. Науменко), розвиток зв'язного мовлення (В. Захарченко, А. Зрожевська, С. Ласунова, Н. Луцан, А. Омеляненко, Л. Фесенко); виховання звукової культури мовлення та його виразності (О. Ахматьєва, О. Трифонова, С. Хаджирадева та ін.); формування граматичної правильності мовлення (А. Богуш, Л. Калмикова, К. Крутій та ін.); словесна творчість і образне мовлення (Н. Гавриш, Ю. Руденко та ін.); лексична робота з дітьми дошкільного віку (Н. Кирса, І. Луценко, І. Непомняща та ін.); становлення і розвиток української дошкільної лінгводидактики (А. Богуш, Т. Котик, Н. Малиновська та ін.).

Вклад А. Богуш в систематизацію та осмислення методики як наукової та навчальної дисципліни; в підготовку наукових кадрів.

Система роботи з навчання рідної мови та розвитку мовлення дітей дошкільного віку

Базовий компонент дошкільної освіти; характеристика освітньої лінії «Мовленнєвий розвиток». Компетентнісний підхід в навчанні дітей рідної мови. Ключові компетенції в розвитку мовлення дошкільників.

Форми організації роботи з розвитку мовлення в дошкільних навчальних закладах: навчання на заняттях, розвиток мовлення в повсякденному житті. Теорія та практика сучасного мовленнєвого заняття. Проблема мовленнєвого заняття в сучасній дошкільній лінгводидактиці. Заняття як основна форма навчання дітей рідної мови та розвитку їх мовлення, їх загальна характеристика, значення. Класифікація занять з розвитку мовлення та їх дидактичні особливості (Н. Гавриш, К. Крутій, Ф. Сохін та О. Ушакова).

Технологія сучасного мовленнєвого заняття. Дидактичні вимоги щодо організації та проведення мовленнєвих занять (ретельна підготовка вихователя до заняття; їх розвивальний та виховуючий характер; мотивація мовленнєвої діяльності; створення емоційно-позитивної атмосфери; лінгвістична грамотність; відносна закінченість; висока мовленнєва активність дітей на всіх етапах заняття; поєднання колективного характеру заняття з індивідуальним підходом та диференційним навчанням; демократична поведінка педагога). Структура та своєрідність проведення занять залежно від його типу й виду. Специфіка проведення занять у різновікових групах закладів дошкільної освіти. Комплексний аналіз занять з розвитку мовлення.

Формування лексичної компетенції дітей дошкільного віку

Теоретичні засади словникової роботи в закладах дошкільної освіти. Сутність словникової роботи в закладах дошкільної освіти, її місце в загальній

системі роботи з розвитку мовлення та її значення в розвитку особистості дитини.

Особливості розвитку словника в дітей дошкільного віку. Характеристика розвитку словника (об'єм, розвиток узагальнюючої функції слова, особливості оволодіння дітьми поняттями, багатозначністю слів, образними висловами, фразеологізмами) протягом дошкільного віку.

Завдання словникової роботи: збагачення словника; його закріплення та уточнення; активізація словника; вилучення із мовлення дітей не літературних слів; формування правильного розуміння значення слова і точного, у смислового відношенні.

Варіативні програми про зміст словникової роботи в різних вікових групах. Поняття лексичної компетенції.

Принципи словникової роботи: тісний взаємозв'язок слова з фактами реальної дійсності; введення слів на основі активної пізнавальної діяльності; зв'язок змісту словникової роботи з поступово розвиваючими в дітей можливостями пізнання довкілля; використання наочності як основи для організації пізнавальної та мовленнєвої активності; вирішення всіх завдань словникової роботи в єдності.

Ознайомлення дітей з довкіллям – основа словникової роботи. Провідні принципи ознайомлення дітей з явищами оточуючого світу: тематичне об'єднання, інформативне та емоційне насичення навчального матеріалу; тісний взаємозв'язок з розвитком рідного мовлення і логічного мислення; активна пізнавальна діяльність; відповідність сучасності; врахування культурно-етнографічних особливостей краю; поєднання пізнавальних і виховних завдань (А.Богущ, Н.Гавриш, Т.Котик).

Методика словникової роботи в процесі ознайомлення дітей з явищами суспільного життя й природи. Методи і прийоми ознайомлення дітей з оточуючим та розвитку їх словника, їх характеристика. Методи безпосереднього та дійового пізнання дітьми довкілля і словникової роботи, їх значення в розвитку дитини.

Спостереження – основа формування реалістичних уявлень і понять про оточуючий світ. Методика проведення спостережень у різних вікових групах.

Прогулянки та екскурсії за межі дошкільного закладу, їх роль в ознайомленні з довкіллям та методика проведення в різних вікових групах.

Екскурсії-огляди предметів довкілля, їх тематика в різних вікових групах. Вимоги до проведення.

Розглядання предметів і бесіда про них, їх роль в ознайомленні дітей з якими, властивостями предметів, матеріалів. Завдання і зміст роботи з ознайомлення дітей з предметами в різних вікових групах.

Дидактичні картини та їх місце в ознайомленні дітей з довкіллям і розвитку словника дітей. Серії дидактичних картин для дошкільних закладів. Види дидактичних картин, вимоги їх до змісту та оформлення для дітей різних вікових груп. Види бесід за сюжетними картинками, методика їх проведення на

заняттях ознайомлення з навколишнім. Прийоми активізації дітей під час розглядання дидактичних картин.

Методика використання репродукцій художніх картин для ознайомлення дітей з довкіллям. Види картин. Специфіка занять по ознайомленню дітей з сюжетними художніми картинами.

Методика застосування діафільмів, телепередач в ознайомленні з довкіллям та розвитку словника дітей.

Методи опосередкованого ознайомлення дітей з довкіллям та розвитку словника. Методика читання оповідань і віршів на заняттях ознайомлення з навколишнім: структура заняття, прийоми активізації уваги та сприймання дітей (акцентування уваги на словах. Які несуть основне навантаження; лексичний аналіз мови художнього твору; пояснення педагогом значення окремих слів; вимовляння слів дітьми; підбір слів для характеристики персонажу; використання слів в різному контексті у зв'язку з бесідою за змістом твору тощо).

Використання усної народної творчості в словниковій роботі з дітьми. Методика навчання дітей загадування та відгадування загадок. Ознайомлення дітей з переносним значенням прислів'їв.

Дидактичні ігри та дидактичні вправи в роботі з дітьми різного віку, їх організація та методика проведення.

Настільно-друковані ігри, народні хороводні ігри та їх місце в словниковій роботі.

Прийоми словникової роботи: зразок вимови слова, повторне промовляння слів, пояснення та тлумачення значень слів та ін. керівництво розвитком словника в різних видах діяльності.

Методика розвитку словника в дітей дошкільного віку на спеціальних заняттях. Специфіка занять з розвитку словника дітей. Тематичні і комплексні заняття в різних вікових групах, їх види.

Зміст, організація та методика проведення занять з розвитку словника і ознайомлення дітей з об'єктами та явищами оточуючого життя в молодших групах. Наочність та її вид Використання ігрових прийомів і активних дій дітей з предметами. Організація мовленнєвої активності дітей на заняттях. Запитання вихователя, їх послідовність, зміст; вимоги до запитань вихователя. Засвоєння дітьми нових слів і включення їх в речення різного типу, у зв'язні висловлювання.

Розвиток словника дітей на заняттях по ознайомленню дітей з якостями і властивостями предметів і матеріалів. Зміст заняття в різних вікових групах. Особливості організації і методики таких занять: необхідність роздавального матеріалу, обстеження предметів і матеріалів, порівняння протилежних якостей і властивостей об'єктів. Зв'язок сенсорного розвитку і розвитку словника на таких заняттях. Введення в мовлення дітей слів, які позначають якісні особливості предметів, на основі чуттєвого аналізу, виокремлення якостей предмету, організація обстеження та введення нових слів. Закріплення уміння виокремлювати певну якість в оточуючих об'єктах за словом;

групування предметів на основі певної якості. Використання різного виду порівняння як методичного прийому.

Привчання дітей до використання образної характеристики предмета. Питання вихователя, їх зміст, логіка, послідовність; вимоги до них.

Оволодіння дітьми узагальненими словами. Заняття з формування узагальнень в різних вікових групах. Особливості методики занять з формування видових узагальнень в молодшому і старшому дошкільному віці як умова для формування родових узагальнень і елементарних понять. Зміст занять. підбір предметів однакових за використанням але різних за зовнішніми ознаками як основа для видових узагальнень і близьких за зовнішнім виглядом, але різних за призначенням і використанню як основа диференціації, конкретизації. Організація діяльності з предметами і мовленнєвої активності дітей в процесі проведення таких занять.

Введення в словник дітей середнього і старшого дошкільного віку слів, які позначають елементарні поняття. Виокремлення і усвідомлення дітьми суттєвих і несуттєвих ознак. Підведення дітей до понять на основі орієнтації на туєві ознаки предметів і явищ. Організація, структура і методика занять. Зв'язок цих занять із заняттями по ознайомленню з якісними особливостями предметів і порівнянню предметів.

Семантика дитячого мовлення. особливості розуміння дітьми смислової сторони слова, смислових відтінків значень слів. Методика роботи над усвідомленням прямого і переносного значення слів, багатозначності та омонімії (Є. Струніна).

Психолого-педагогічні дослідження проблем словникової роботи в закладах дошкільної освіти (А. Іваненко, В. Логвінова, Є. Струніна, І. Непомняща, та ін.).

Розвиток словника в різних видах діяльності. Робота над словником на заняттях з усіх розділів програми виховання.

Методи діагностики рівня оволодіння дитиною дошкільного віку лексикою рідної мови.

Формування фонетичної та граматичної компетенції дітей дошкільного віку

Загальне поняття про граматичну будову мовлення: грамати́ка, морфоло́гія, синтаксис. Значення засвоєння граматичної будови мови для мовленнєвого та розумового розвитку дітей та їх готовності до школи.

Особливості засвоєння дітьми граматичної будови рідної мови (О. Гвоздев, С. Рубінштейн, Д. Ельконін, А. Богуш). О. Гвоздев про періоди становлення граматичної будови мови. Особливості засвоєння дітьми речень. Характерні помилки та складності. Які зустрічаються в процесі засвоєння морфологічної т синтаксичної систем рідної мови.

Дитяче словотворення – метод пізнання, специфічно дитячий засіб орієнтації у звуковій та смисловій стороні слова. Характеристика, види, типи, причини словотворення. Механізм формування способів словотворення. Форми

і прийоми роботи з формування в дітей способів словотворення. Книга К. Чуковського «Від 2 до 5».

Завдання і зміст формування граматичної правильності мовлення в дітей. Поняття фонетичної компетенції. Умови, необхідні для засвоєння дітьми норм граматики (А. Богуш). Шляхи й методи формування граматичної правильності мовлення. Дидактичні ігри, вправи, мовленнєві ситуації, лінгвістичні казки, їх місце у формуванні граматичної будови мови (К. Крутій, Й. Маковецька, Н. Лопатинська, Г. Ніколайчук). Методика їх використання в різних вікових групах на заняттях та повсякденному житті. Методика проведення спеціальних занять з формування граматичної правильності мовлення.

Формування граматичної правильності мовлення в процесі режимних моментів та на заняттях з інших розділів програм.

Основні етапи і направлення психолого-педагогічних досліджень з формування граматично правильного мовлення дошкільників.

Методика обстеження сформованості граматичної будови мовлення дітей різних вікових груп.

Поняття «звукова культура мовлення», характеристика її чинників (артикуляція звуків, правильна звуко- та слововимова; орфоепічна правильність мовлення, мовленнєве дихання, мовленнєвий слух, фонематичний слух та фонематичне сприймання, дикція; висота, сила, темп, тембр голосу, засоби інтонаційної виразності). Значення і місце роботи з розвитку фонетичних засобів мовлення в загальній системі мовленнєвого розвитку дітей. Два напрямки роботи у вихованні звукової культури мовлення дошкільнят; розвиток мовленнєво-рухового апарату (артикуляційного, голосового, мовленнєвого дихання) і на цій основі формування вимови звуків, слів, чіткої артикуляції; розвиток сприймання мовлення (слухова увага, мовленнєвий, фонетичний слух), які є основою розуміння, усвідомлення мовлення оточуючих і свого власного.

Особливості засвоєння звукової сторони мовлення дітьми різних вікових груп (О. Гвоздєв, В. Бельтюкова, М. Швачкін, Д. Ельконін). Передумови виховання звукової культури мовлення дошкільників. Причини мовленнєвих порушень (органічні, функціональні, центральні, периферійні).

Особливості звуко- і слововимови дітей різних вікових груп (О. Максаков, М. Алексеева).

Система роботи щодо виховання звукової культури мовлення. Поняття фонетичної компетенції. Базисна характеристика розвитку звукової культури мовлення. Система роботи щодо виховання звукової культури мовлення. Діагностика сформованості звукової культури мовлення в дітей: вимовна сторона і сприймання мовлення. Методика обстеження дітей і складання мовленнєвої характеристики.

Завдання і зміст виховання звукової культури мовлення дітей: формування правильної звуковимови; виховання орфоепічно правильного мовлення; розвиток артикуляційного апарату; розвиток слухової уваги, фонематичного слуху; розвиток мовленнєвого дихання; розвиток голосового

апарату; вироблення дикції; робота над інтонаційною виразністю мовлення. Прийоми індивідуальної перевірки звуковимови. Шляхи виховання звукової культури мовлення: організація виховання звукової культури мовлення на мовленнєвих заняттях; керівництво формуванням правильної вимови в повсякденному житті.

Етапи, зміст і методика навчання правильній вимові звуку (підготовчий, уточнення (становлення), закріплення, автоматизація і диференціація). Підбір і методика проведення вправ та ігор на формування правильної звуко- і слововимови. Основні прийоми навчання: показ та пояснення артикуляції звуку, вправляння у вимові звуку.

Розвиток мовленнєвого слуху і рухливості мовленнєво-рухового апарату дітей: зміст і методика проведення вправ. Робота над мовленнєвим диханням, темпом і ритмом мовлення, силою голосу і інтонаційною виразністю, дикцією, розвиток голосового апарату. Формування норм літературної вимови.

Своєрідність і методика проведення занять з виховання звукової культури мовлення в різних вікових групах (зміст, структура, прийоми, обладнання наочним і дидактичним матеріалом). Комплексний підхід у вирішенні завдань звукової культури мовлення. Планування роботи з виховання звукової культури мовлення на комплексних мовленнєвих заняттях. Зв'язок фронтальної роботи зі слово- і звуковимови на заняттях з індивідуальною роботою на заняттях та поза ними. Вирішення завдань звукової культури мовлення дітей на заняттях з інших розділів програми.

Виховання виразності мовлення. Завдання і зміст цієї роботи в різних вікових групах. Навчання виразності на заняття, прийоми роботи. Роль мистецтва, свят, розваг у вихованні виразності мовлення. Виховання виразності в побутовій діяльності та іграх. Образне мовлення, його характеристика (Н. Гавриш, Ю. Руденко). Методика розвитку образного мовлення в дітей.

Дидактичні ігри та вправи, спрямовані на вирішення завдань звукової культури мовлення. Мовленнєвий дидактичний матеріал, який використовується в процесі виховання звукової культури мовлення (дидактичні ігри, чистомовки, скоромовки, прислів'я, потішки, лічилки). Вимоги до відбору матеріалу, методика його використання.

Характеристика навчальних та методичних посібників з виховання звукової культури мовлення дошкільників. Сучасні психолого-педагогічна дослідження різних аспектів виховання звукової культури мовлення дітей дошкільного віку (О. Аматыєва, О. Трифонова та ін.).

Теоретичні засади роботи з розвитку зв'язного мовлення дошкільників

Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення (діалог та монолог). Психологічна та лінгвістична характеристика діалогічного та монологічного мовлення.

Текст (дискурс) – основна категорія методики розвитку зв'язного мовлення. Характерні ознаки тексту (цілісність, логічність, структурність, інформативність, смисловий і граматичний зв'язок, виразність).

Функціонально-сміслові типи зв'язних висловлювань: опис, розповідь, міркування, їх характеристика: поняття, ознаки, структура. Особливості розвитку зв'язного мовлення протягом дошкільного дитинства.

Поняття ситуативного й контекстового мовлення. Умови переходу від ситуативного мовлення до контекстового. Послідовність засвоєння дітьми різних видів зв'язного мовлення. Сучасні дослідження проблем розвитку зв'язного мовлення в Україні та зарубіжних країнах.

Базисна характеристика діалогічного мовлення та спілкування дітей. Класифікація діалогів, їх структура об'єм. Склад діалогічних умінь. завдання й зміст роботи з розвитку діалогічного мовлення на різних вікових етапах. Формування навичок й умінь: слухати й розуміти звернене до дитини мовлення. ступати в спілкування, підтримувати його, враховувати ситуацію спілкування, формування навичок й умінь мовленнєвого етикету. Взаємозв'язок навчання діалогічному мовленню з розвитком словника, граматичної та фонетичної сторін мовлення.

Методика розвитку діалогічного мовлення

Методи розвитку діалогічного мовлення. Розмова вихователя з дітьми в різних видах діяльності як метод розвитку діалогічного мовлення. Вимоги до організації розмов, їх зміст, тематика, методика проведення. Прийоми формування навичок діалогічного спілкування та мовленнєвого етикету (запитання, словесні доручення, мовленнєві ситуації, зразок діалогу).

Навчання діалогічному мовленню в спеціально організованих ситуаціях. Типи комунікативних ситуацій в різних вікових групах. Бесіда як метод навчання діалогічному мовленню. Класифікація, види, тематика й зміст. Бесіди пізнавального характеру та етичні.

Методика проведення узагальнюючих бесід: їх зв'язок з накопиченням досвіду; підготовка дітей та вихователя до бесіди; структурні компоненти бесіди; прийоми активізації мислення та мовлення в процесі бесіди; використання різних типів запитань, мовленнєвих логічних завдань, наочного й літературно-художнього матеріалу. Навчання дітей задавати запитання, вступати в дискусію. Вимоги до запитань і відповідей. Врахування індивідуальних особливостей дітей. Співвідношення в бесіді мовлення дорослого і дітей.

Педагогічні дослідження щодо шляхів навчання дітей діалогічному мовленню (А. Арушанова, Г. Чулкова, С. Хаджирасєва та ін.). Методика обстеження діалогічного мовлення дошкільників, рівня сформованості і навичок спілкування та мовленнєвого етикету.

Методика роботи з навчання дітей монологічного мовлення

Навчання будувати зв'язні висловлювання (тексти, дискурси) як засіб розвитку монологічного мовлення. Характеристика дитячих зв'язних висловлювань, їх класифікація (за функціями, джерелом, психічним процесом, функціонально-смісловим типом). Зміст і завдання навчання дітей монологічному мовленню на різних вікових етапах. Умови оволодіння монологічним мовленням.

Методичні прийоми навчання дітей монологічному мовленню: прямі (сумісне висловлювання вихователя і дитини; зразок зв'язного висловлювання вихователя, аналіз зразка; коментоване малювання; структурно-синтаксична схема монологічного висловлювання; план (колективний, індивідуальний) висловлювання, колективне складання дискурсу, моделювання, змістова педагогічна оцінка; мовленнєві ситуації – природні та штучно створені; мовленнєві логічні задачі) та допоміжні (допоміжні запитання, вказівки, виправлення помилок, підказка потрібного слова, фрази, пряма й непряма похвала тощо).

Навчання дошкільників монологам – описам. Вимоги програми щодо навчання дітей різних вікових груп описам. Наочний матеріал для дитячих описів (іграшки, предметні та сюжетні картинки, натуральні предмети, предмети народного промислу), вимоги до його відбору. Умови оволодіння дошкільниками навичками описового мовлення (розвиток спостережливості дітей, мотивація мовленнєвої діяльності, емоційно-позитивний фон занять, формування в дітей елементарного усвідомлення структури опису).

Підготовка дітей до складання описів: збирання матеріалу (спостереження, розглядання різних об'єктів); виконання комплексних вправ і завдань на розвиток спостережливості, на закріплення лексико-граматичного матеріалу. Прийоми навчання дітей описам. Використання схем, моделей та їх місце в структурі заняття з навчання дітей складати описові висловлювання. Структура заняття з навчання дітей описам. Специфіка методики роботи з навчання описам дітей різних вікових груп. Методика навчання старших дошкільників складати порівняльні описи. Сучасні дослідження з проблем формування навичок описового мовлення в дошкільників (А. Зрожевська, С. Ласунова та ін.).

Методика навчання дітей складати розповіді за картинкою. Особливості сприймання й розуміння картин дітьми різного вікового періоду. Типи та серії картин для розповідання. Вимоги до відбору картин для розповідання. Місце навчання дітей розповідям за картинками в структурі мовленнєвого заняття. Необхідність безпосереднього розглядання картини: встановлення зв'язків між окремими частинами картини; часової послідовності зображеного. Використання вихователем прийомів ТРВЗ в процесі розглядання картинок. Модифікована Н. Гавриш методика сприймання зображеного на картині різними органами чуттів, розроблена І. Мурашківською. Вимоги до запитань вихователя. їх послідовність; узагальнююча розповідь за картиною. Елементи творчості в розповідях за картиною (придумування початку або кінця до зображеного на картинці, діалогів, персонажів тощо). Особливості методики навчання дошкільників розповіданню за картиною в різних вікових групах. картин. Типові помилки щодо організації процесу сприймання дітьми картинок та керування розповіддю дітей.

Методика навчання складати розповіді за серією сюжетних картинок. Варіанти пред'явлення картин на заняттях. Структура заняття, прийоми

навчання (О.Ушакова, О. Смірнова). Навчання старших дошкільників складати розповіді за гумористичною картинкою (Е. Короткова).

Особливості проведення занять з використанням репродукцій пейзажних картин і натюрмортів (Н. Зубарева). Особливості сприймання дітьми пейзажної картини та вплив педагога на сприйняття картини дитиною; вимоги до відбору картин. Необхідність об'єднання розглядання репродукцій художніх картин на заняттях зі спостереженнями у природі, зі сприйняттям художніх (поетичних, прозових) творів, в яких подається опис природи. Специфіка організації розглядання художніх картин. Особливості проведення занять по ознайомленню дітей з художніми картинами та навчання дітей складати їх описи.

Методика навчання складати монологічні висловлювання із досвіду. Розповіді дітей із досвіду, їх сутність та значення в розвитку дитини-дошкільника. Актуалізація дитячого досвіду. Тематика розповідання (складання описів. Розповідей) в різних вікових групах. Методика навчання дітей будувати усні висловлювання із колективного та індивідуального досвіду. Складання дітьми листа. Використання ситуації писемного мовлення з метою розвитку мимовільності усного мовлення. Обговорення та відбір змісту листа та його мовленнєве оформлення. Структура занять і прийоми керівництва (М. Лаврик, Ф. Сохін, Є. Тихеева).

Методика роботи з навчання старших дошкільників творчому розповіданню Характеристика мовленнєвотворчої діяльності та словесної творчості дітей дошкільного віку (Л. Виготський, Н. Гавриш, А. Шибицька та ін.). Творчі висловлювання, їх сутність і значення для розвитку дитини. Етапи розвитку словесної творчості. Умови розвитку словесної творчості (збагачення досвіду дітей враженнями із життя; збагачення й активізація дитячого словника; уміння дітей зв'язно розповідати, володіти структурою зв'язного висловлювання, знати його композицію; вірне розуміння дітьми завдання «придумай»; знання дітьми особливостей різних жанрів – оповідання, казки, вірша).

Класифікації дитячих творчих висловлювань (творів): на наочній основі (розповідь за ігровою ситуацією; самостійні розповіді дітей за набором іграшок; розповіді про окремі іграшки) та словесній основі (продовження початку розповіді, казки вихователя; складання початку до кінцівки розповіді, казки вихователя; розповідання за темою, запропонованому вихователем; придумування розповіді, казки за самостійно обраною темою, складання розповіді за опорними словами; самостійне складання казок, небувальщин, розповіді про смішні епізоди, розповіді-мініатюри (етюди); складання творчих описів). Методика навчання дошкільників кожного з цих видів дискурсів. Структурні компоненти заняття й методичні прийоми навчання творчого розповідання. Вплив художньої літератури, усної народної творчості на розвиток словесної творчості дошкільників (Н. Гавриш, Н. Орланова, Н. Виноградова, Є. Тихеева, С. Ласунова, Т. Постоян). Спонтанні форми мовленнєвотворчої діяльності

дошкільників (Н. Гавриш). Сучасні дослідження з проблем розвитку словесної творчості дошкільників.

Суть переказу, його значення для розвитку зв'язного мовлення, пам'яті, мислення. Принципи відбору літературних творів для переказу, вимоги до них. Вимоги до дитячих переказів (усвідомленість, точність, образність і граматична правильність, інтонаційна виразність, елементи творчої доробки). Методика навчання переказу. Структурні компоненти заняття. Методичні прийоми навчання переказу дітей: спільний, відображальний переказ, план переказу, вказівки, моделювання, уточнюючі запитання, аналіз (оцінка) дитячого переказу. Способи переказу: повний (цілісний або близько до тексту); колективний, за частинами, від імені одного із персонажів, від першої особи, від автора, за власними малюнками, за ілюстраціями або кадрами діяфільму, інсценівка за ролями, вибірковий, з елементами драматизації, з елементами творчості. Особливості навчання переказу в різних вікових групах (А. Бородич, О. Кононенко, Н. Малиновська).

Навчання дітей будувати висловлювання-міркування. Психологічні засади навчання дітей монологам-міркуванням. Особливості оволодіння дітьми структурою міркування, засобами аргументації доведень та зв'язків структурно-сміслових частин доведень. Прийоми навчання висловлювань-доведень, висловлювань-роздумів дітей старшого дошкільного віку: проблемні ситуації; питання, які вимагають встановлення зв'язків між об'єктами та явищами оточуючого світу; мовленнєві логічні задачки; загадки (А. Омеляненко, Л. Харченко).

Розвиток пояснювального мовлення в процесі спілкування дітей з вихователем і однолітками в різних видах діяльності. Використання дидактичних ігор, мовних логічних задач у навчанні дітей будувати різні типи зв'язних висловлювань. Їх види, зміст, місце на заняттях з розвитку мовлення та в повсякденному спілкуванні. Методи та прийоми розвитку мовлення дітей в повсякденному житті. Методи діагностики рівня розвитку зв'язного мовлення дітей дошкільного віку.

2.3. ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА З МЕТОДИКОЮ КЕРІВНИЦТВА

Теоретичні основи образотворчої діяльності дітей дошкільного віку

Процес становлення образотворчої діяльності дітей у сукупності її складових елементів. Суспільна природа здібностей, участь у діяльності як провідна умова їх розвитку. Здібності й задатки. Структура образотворчих здібностей.

Психолого-педагогічні дослідження проблем розвитку образотворчих здібностей (М. Волков, Є. Ігнат'єв, Т. Казакова, В. Кириєнко, В. Котляр, Г. Підкурганя, Н. Сакуліна, Б. Теплов, Є. Фльоріна, Н. Халезова та інші). Своєрідність творчості в образотворчій діяльності дитини дошкільного віку.

Створення освітнього середовища в дошкільному закладі засобами образотворчого мистецтва.

Обладнання для занять образотворчою діяльністю. Різноманітність зображувальних матеріалів – важлива передумова розвитку творчості дітей. Ознайомлення з виразними можливостями матеріалів.

Особливості організації образотворчої діяльності в групах раннього та дошкільного віку

Сучасні, авторські програми, їх зміст, структура, співвідношення навчання й творчості в розвитку образотворчих здібностей дітей дошкільного віку.

Малювання, ліплення, аплікація, художнє конструювання – види занять зображувальної діяльності, особливості їх змісту та технік зображення. Взаємозв'язок різних видів образотворчої діяльності.

Спеціальні заняття з ознайомлення дітей з образотворчим мистецтвом, їх характеристика, спрямування. Методи й прийоми навчання, їх класифікація. Поєднання різних методів і прийомів в реальному педагогічному процесі, їх вибір залежно від мети, завдань навчання, віку та досвіду дітей.

Заняття, художнє експериментування, самостійна образотворча діяльність, гуртки, студії, школи, екскурсії як основні форми організації образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти.

Форми та методи організації естетичного сприймання дійсності. Розвиток навичок естетичного сприймання, формування умінь та елементарної оцінки художніх образів в творах образотворчого мистецтва. Формування уявлень про особливості образної мови різних видів образотворчого та декоративного-прикладного мистецтва.

Форми та методи роботи з ознайомлення дітей з творами образотворчого мистецтва. Особливості зображувальної діяльності дітей третього року життя. Методика навчання дітей раннього віку зображувальній діяльності. Використання ігрових ситуацій, ігрових прийомів у навчанні дітей раннього віку зображувальній діяльності.

Особливості зображувальної діяльності дітей четвертого та п'ятого років життя. Особливості методики проведення занять з дітьми молодшого та середнього дошкільного віку.

Особливості зображувальної діяльності дітей шостого року життя. Вирішення основного завдання – створення художнього образу.

Особливості зображувальної діяльності у різновіковій групі. Форми організації навчання дітей зображувальній діяльності у різновіковій групі.

Особливості обдарувань дітей дошкільного віку в сфері образотворчої діяльності. Форми роботи з обдарованими дітьми з образотворчої діяльності в закладі дошкільної освіти звичайного типу. Спеціалізований заклад дошкільної освіти для художньо обдарованих дітей.

Методика та педагогічні технології розвитку особистості дитини в різних видах образотворчої діяльності

Культурно-історична та психолого-педагогічна характеристика малювання. Навчальне та довільне малювання, їх психолого-педагогічна цінність. Мета та зміст навчального малювання. Види занять. Пейзажний

жанр живопису в педагогічних технологіях розвитку пейзажного малювання. Етапи розвитку образу людини в малюнку. Портретний жанр живопису як основа особистісно-розвивальної технології. Методика розвитку сюжетного малювання на основі соціально-побутового жанру живопису.

Різноманітність технік малювання як основа створення художнього образу.

Психолого-педагогічна та культурно-історична характеристика ліплення. Мистецтво скульптури в педагогічній технології розвитку ліплення. Зміст дитячого ліплення. Етапи розвитку ліплення. Технічні прийоми ліплення. Методи педагогічного супроводження занять з ліплення. Особливості техніки ліплення.

Характеристика декоративної діяльності. Види декоративної діяльності. Технологія та методика декоративної діяльності. Ознайомлення дітей з декором, його призначенням та виражальними можливостями. Зміст декоративно-прикладної діяльності.

Специфіка аплікації як виду образотворчої діяльності дітей дошкільного віку. Елементи виразності аплікації. Технічні прийоми аплікації. Методика аплікації в різних за віком групах.

Своєрідність конструювання, його зв'язок з грою. Види конструювання. Принципи художнього конструювання. Дитяче експериментування з різними предметами та матеріалами. Етапи конструювання. Засоби виразності художнього конструювання. Послідовність оволодіння дітьми різними видами конструювання. Методика конструювання в різних за віком групах. Конструктивні та декоративні властивості різних природних матеріалів, особливості роботи з різними матеріалами. Методика навчання різним видам конструювання. Види занять з конструювання.

Вихователь як співучасник образотворчої діяльності

Значення планування з образотворчої діяльності для формування базису особистісної культури дітей дошкільного віку. Провідні принципи планування роботи з образотворчої діяльності. Перспективне та календарне планування. Аналіз й облік роботи з образотворчого мистецтва.

Необхідність наступності в роботі закладу дошкільної освіти та школи з образотворчої діяльності. Сутність перспективності та наступності в освітній роботі з розділу «Образотворче мистецтво». Напрями, форми та методи реалізації перспективності та наступності.

Мета, завдання й методи розвитку дитини засобами образотворчої діяльності в сім'ї. Форми та методи педагогічної взаємодії закладу дошкільної освіти з родинами з питань художньо-естетичного розвитку дітей. Робота з сім'єю з підготовки дітей до школи з образотворчого мистецтва.

Поняття про інноваційно-пошукову діяльність. Інноваційно-пошукові напрями в галузі образотворчої діяльності. Нетрадиційні техніки образотворчої діяльності.

2.4. ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

Теоретичні засади «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою»

Предмет і цілі дисципліни «Основи природознавства та методика ознайомлення дітей з природою». Філософські та психолого-педагогічні засади методики ознайомлення дітей з природою.

Природа – засіб різнобічного розвитку дітей дошкільного віку.

Аналіз сучасних варіативних програм з питань ознайомлення дітей з природою та екологічного виховання: структура, принципи, обсяг, глибина.

Основний зміст освітньо-виховної роботи дошкільних закладів щодо ознайомлення дітей дошкільного віку з природою та екологічного виховання.

Значення ділянки в реалізації завдань ознайомлення дітей дошкільного віку з природою та їх різнобічного розвитку. Вимоги до планування та озеленення ділянки дошкільного закладу та групових ділянок. Утримання дрібних домашніх тварин на ділянці, догляд за ними.

Поняття «розвивальне середовище». Показники розвивального природного середовища. Екологічна спрямованість розвивального середовища.

Створення екологічної лабораторії, екологічного музею, організація екологічних виставок та експозицій.

Наочні методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою

Сучасні підходи до класифікації методів ознайомлення з природою. Місце наочних методів у пізнанні дітьми природи. Розглядання дидактичних картин. Послідовність роботи з дидактичною картиною.

Ознайомлення з художніми картинами. Методика розглядання репродукцій пейзажів та натюрмортів.

Використання технічних засобів навчання. Показ діафільмів, діапозитивів. Особливість застосування навчальних відеофільмів.

Спостереження – особлива форма пізнання. Види спостережень. Екологічні спостереження, їх специфіка. Своєрідність спостережень за явищами неживої природи, за рослинами та тваринами. Методика проведення спостережень. Засоби фіксації результатів спостереження. Методика ведення календарів погоди та природи.

Практичні та ігрові методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою

Досліди й експерименти, їх значення, предметний зміст. Методика керівництва експериментами дітей дошкільного віку в природі. Дослідження О. Савенкова, М. Поддякова, Н. Лисенко з експериментально-дослідницької діяльності дітей дошкільного віку.

Моделювання як метод ознайомлення дітей дошкільного віку з природою. Види моделей. Методика керівництва дитячим моделюванням.

Роль ігрової діяльності в ознайомленні дітей з природою. Види ігор. Керівництво іграми в різних вікових групах.

Особливості праці дітей у природі. Вимоги (педагогічні та гігієнічні) до організації праці в природі. Види праці та їх зміст у різних вікових групах. Форми праці. Керівництво різними формами праці в різних вікових групах.

Словесні методи ознайомлення дітей дошкільного віку з природою

Значення словесних методів в інтелектуальному розвитку дітей дошкільного віку. Дослідження М. Поддьякова, В. Веракси, Л. Войтко, С. Обухової, В. Ульянової.

Можливості розповіді вихователя як методу навчання та виховання. Вимоги до розповідей. Зміст і структура розповідей. Логічні мовленнєві завдання – особливий вид розповіді.

Бесіда – цілеспрямована розмова. Вимоги до бесіди. Умови організації бесід. Види бесід: вступна, супроводжуюча, підсумкова, заключна, узагальнююча. Види запитань. Прийоми керівництва бесідами.

Читання художньої літератури – ефективний метод ознайомлення з природою. Вимоги до художніх творів. Реалістичні оповідання, пізнавальні казки – жанри художньої літератури про природу. Твори Є. Чарушина, М. Сладкова, М. Пришвіна, Ю. Дмитрієва, О. Павлової, В. Біанки. Презентація твору. Методика роботи над текстом.

Організаційні форми ознайомлення дітей дошкільного віку з природою

Сучасні підходи до класифікації занять. Заняття – організована форма навчання. Функції занять. Типологія занять за дидактичною метою. Завдання та основні методи різних типів занять. Умови успішності реалізації завдань занять.

Переваги екскурсій як організаційної форми навчання. Зміст екскурсій. Види екскурсій. Методика організації та керівництво природничими та сільськогосподарськими екскурсіями. Тематика екскурсій в різні пори року. Структура екскурсій.

Повсякденні прогулянки, їх зміст в ранкові та вечірні години. Побудова денної прогулянки. Обов'язкові види роботи з природознавства на прогулянках. Методика керівництва спостереженнями. Зміст трудової та ігрової діяльності на повсякденних прогулянках.

Цільові прогулянки – ефективна форма пізнання дітьми природи. Практично-пізнавальне спрямування цільових прогулянок, спільні й відмінні риси цільових прогулянок та екскурсій. Методика керівництва цільовими прогулянками.

Види прогулянок за дидактичною метою. Організація цільових прогулянок. Довільна структура прогулянок. Види діяльностей дітей на прогулянках.

Екологічні та краєзнавчі експедиції. Еколого-дослідницький та природо-пізнавальний зміст експедицій. Педагогічні та гігієнічні вимоги до проведення експедицій. Організація пізнавальної, пошукової, практично-перетворювальної діяльності дітей дошкільного віку.

Свята та розваги на природничому матеріалі. Зміст свят у природі. Вимоги до сценарію та до проведення розваги. Види розваг. Активна участь дітей у святах і розвагах.

Методика формування основ екологічної культури в дітей дошкільного віку

Поняття «екологічна культура» та «екологічна свідомість», критерії їх сформованості. Структура екологічної культури дітей дошкільного віку. Умови успішного здійснення екологічного виховання дітей дошкільного віку. Екологізація навчально-освітнього процесу в дошкільному закладі.

Завдання екологічного виховання дітей в закладі дошкільної освіти. Базовий компонент дошкільної освіти про зміст формування компетентності дітей дошкільного віку у сферах «природа» та «екологія». Чинні комплексні та профільні програми щодо визначення принципів і змісту формування екологічної культури в дітей дошкільного віку. Аналіз авторських програм («Юний еколог» С. Ніколаєвої, «Наш дім – Земля» Н. Рижової, «Ми відкриваємо світ» Т. Клімової).

Пошуково-дослідницька діяльність дітей в пізнанні екологічних залежностей. Вивчення дітьми дошкільного віку доступних їх віку закономірностей у світі природи та ставлень «людина-природа».

Екологічні розповіді вихователя. Вимоги до розповіді. Методика роботи з текстом розповіді.

Бесіда як цілеспрямоване обговорення екологічних явищ, понять і закономірностей. Види бесід. Методика проведення бесід: структура, завдання та методичні прийоми кожного структурного компонента бесіди.

Дидактичні ігри – важливий метод екологічного виховання. Завдання та зміст ігор, методика керівництва. Імітаційні, емпатійні, сюжетно-рольові ігри. Ігрові проблемні ситуації.

Модель як проекція природничо-екологічних залежностей та явищ. Види моделей: предметні, іконічні, графічні. Методика використання моделей в роботі з дітьми дошкільного віку.

Метод моделювання. Навчання дітей створювати моделі, які відтворюють природні закономірності. Складання екологічної карти та екологічного паспорту дошкільного закладу.

Заняття – одна з провідних форм екологічного виховання. Типологія занять за дидактичною метою.

Форми повсякденної роботи в закладі дошкільної освіти.

Свята та розваги еколого-природничого змісту.

2.5. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Загальні питання теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку

Предмет теорії та методики фізичного виховання. Основні поняття теорії фізичного виховання. Наукові основи теорії та методики фізичного виховання.

Становлення вітчизняної системи фізичного виховання. Мета та завдання фізичного виховання. Розвиток теорії фізичного виховання шляхом наукових досліджень та узагальнення передового педагогічного досвіду. Сучасні проблеми теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Комплексний підхід до реалізації оздоровчих, навчальних та виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Загальна характеристика засобів фізичного виховання дітей дошкільного віку

Основи навчання і розвитку в процесі фізичного виховання

Єдність навчання, виховання та розвитку дітей в процесі фізичного виховання. Принципи, методи та прийоми навчання фізичних вправ. Наочні методи та прийоми. Словесні методи та прийоми. Практичні методи та прийоми.

Закономірності формування рухових умінь та навичок. Етапи формування рухової навички.

Методика розвитку рухових якостей: швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості в дітей дошкільного віку. Прийоми оптимального забезпечення фізіологічного навантаження.

Методика навчання дітей основних рухів

Поняття, значення та характеристика основних рухів. Види основних рухів: ходьба, біг, лазіння та повзання, стрибки, метання, вправи з рівноваги. Техніка виконання основних рухів та її особливості в дітей різних вікових груп. Критерії оцінки кожного з видів основних рухів. Методика навчання основних рухів з урахуванням віку дітей.

Зміст та методика навчання дітей загальнорозвивальних вправ

Характеристика загальнорозвивальних вправ. Класифікація загальнорозвивальних вправ. Характеристика вихідних положень для ніг, рук, сидячи та лежачи. Добір загальнорозвивальних вправ для дітей різних вікових груп. Застосування дрібного фізкультурного знаряддя та посібників. Дозування та темп виконання вправ.

Танцювальні вправи, їх використання в різних формах роботи з фізичного виховання.

Зміст і методика навчання дітей дошкільного віку стройових та спортивних вправ

Поняття, значення, характеристика вправ з шикування та перешикування. Види вправ з шикування-перешикування. Методика навчання вправ з шикування та перешикування. Розмикання, змикання, повороти, особливості їх виконання в різних вікових групах.

Загальна характеристика вправ спортивного характеру (ходьба на лижах, катання на санках, ковзанах, велосипеді, плавання та ін.). Їх комплексний вплив на організм дитини.

Гра як засіб і метод фізичного виховання дітей дошкільного віку

Характеристика рухливої гри як засобу та методу фізичного виховання та загального розвитку дітей. Класифікація рухливих ігор та ігор з

елементами спорту. Вибір рухливої гри в залежності від педагогічних завдань, підготовленості, місця та часу її проведення, а також погодних умов. Підготовка знаряддя та обладнання для ігор. Пояснення змісту та правил гри. Розподіл ролей в іграх сюжетного характеру. Керівництво процесом гри, регулювання фізичного навантаження. Оцінка дій дітей у процесі гри. Підведення підсумків та оцінка дій окремих дітей та всієї групи під час гри. Керівництво рухливими іграми в різних вікових групах.

Методика навчання елементів спортивних ігор: городки, бадмінтон, настільний теніс, баскетбол, футбол, хокей.

Фізкультурні заняття – провідна форма навчання дітей рухів

Заняття з фізичної культури – основна організаційна форма навчання дітей фізичних вправ. Завдання занять: оздоровчі, освітні та виховні. Типи занять. Структура та зміст занять з фізичної культури. Обумовленість структури заняття щодо педагогічних завдань. Створення відповідних гігієнічних умов. Одяг та взуття дітей для фізкультурних занять. Загальна та моторна щільність занять. Регулювання фізичних навантажень. Способи організації дітей при виконанні фізичних вправ: індивідуальний, фронтальний, поточний, груповий, змінний; колове тренування.

Методика проведення фізкультурних занять в різних вікових групах

Методика проведення занять з дітьми різних вікових груп. Зміст та організація занять з фізичної культури на свіжому повітрі в різні пори року. Методика проведення занять з фізичної культури в різновікових групах.

Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня

Значення ранкової та гігієнічної гімнастики після денного сну для різнобічного розвитку дітей та зміцнення їхнього здоров'я. Зв'язок гімнастики з загартуванням. Підбір вправ для ранкової гімнастики для різних вікових груп. Дозування загальнорозвивальних вправ, ходьби та бігу. Тривалість проведення комплексів та їх змінність.

Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових, а також в різновікових групах.

Особливості методики проведення гігієнічної гімнастики після денного сну.

Фізкультурні хвилинки. Обґрунтування необхідності та часу їх проведення. Добір фізичних вправ, методика їх проведення з врахуванням характеру занять, їх змісту, умовами проведення та підготовленістю дітей.

Значення фізкультурних пауз для підвищення функціонального стану та працездатності організму дітей. Зміст фізкультурних пауз залежно від місця їх проведення та віку дітей. Дозування фізичного навантаження та тривалість.

Забезпечення рухової активності в повсякденному житті дітей

Оптимальна рухова активність – необхідна умова різнобічного розвитку дітей. Педагогічне керівництво самостійною руховою діяльністю дітей. Зміст рухового режиму в закладі дошкільної освіти.

Організація активного відпочинку дітей. Методика проведення дня здоров'я, його мета. Зміст днів здоров'я у різні пори року. Методика проведення фізкультурних свят та розваг. Типи розваг.

Організація та керівництво системою фізичного виховання в дошкільному закладі

Створення умов для фізичного виховання дітей в дошкільному закладі. Планування та облік роботи з фізичного виховання. Лікарсько-педагогічний контроль за фізичним вихованням дітей дошкільного віку. Контроль за організаційними формами фізичного виховання. Контроль за санітарно-гігієнічним режимом.

Наступність у фізичному вихованні дітей в сім'ї, закладі дошкільної освіти та школі

Фізичне виховання дітей в сім'ї. Завдання з фізичної культури в умовах сім'ї. Виконання фізичних вправ під наглядом батьків. Форми роботи дошкільного закладу з сім'єю з питань фізичного виховання.

Наступність з питань фізичного виховання між закладом дошкільної освіти і школою. Фізична готовність дітей дошкільного віку до навчання в школі.

2.6. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Організаційні форми навчання

Музичні заняття як основна організаційна форма навчання. Етапи навчання дітей співу, музично-ритмічним рухам, грі на дитячих музичних інструментах. Задачі та методичні прийоми навчання дітей на кожному етапі. Структура музичних занять з дітьми. Види музичних занять. Співвідношення різних видів музичної діяльності в процесі занять. Варіативність структури музичних занять залежно від освітньо-виховних завдань і засвоєного репертуару. Поєднання колективних і індивідуальних завдань. Індивідуальний підхід до дітей.

Роль музики на святі в дошкільному закладі. Відбір музичних творів для дитячого свята. Підготовка святкового музичного матеріалу в процесі заняття (фронтальних, об'єднаних, групових, індивідуальних). Роль музичного керівника та вихователя груп під час проведення свята.

Музика в повсякденному житті закладу дошкільної освіти. Значення розваг та роль музики в них. Види розваг та їх планування. Організація театралізованої діяльності в дошкільному навальному закладі.

Самостійна музична діяльність дітей. Загальна характеристика самостійної музичної діяльності. Джерела виникнення самостійної музичної діяльності. Форми організації самостійної музичної діяльності. Педагогічні умови формування самостійної музичної діяльності. Особливості керівництва самостійної музичної діяльності.

2.7. ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

**Дидактичні основи формування елементарних математичних
уявлень
у дітей дошкільного віку**

Загально-дидактичні принципи формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку. Специфіка організації та методика проведення занять з математики в різних вікових групах. Формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку поза заняттями, зв'язок математики з іншими видами діяльності.

Сутність індивідуально-диференційованого підходу в навчанні математики дітей дошкільного віку. Здійснення індивідуально-диференційованого підходу в процесі навчання дітей дошкільного віку математики (дослідження Н. Баглаєвої, Т. Степанової). Форми організації навчання дітей дошкільного віку елементам математики.

Теорія і методика ознайомлення дітей з кількісними відношеннями

Етапи розвитку лічильної діяльності. Особливості сприйняття та відображення множини дітьми раннього віку. Методика ознайомлення з множинами в різних вікових групах. Ознайомлення дітей раннього віку з контрастними множинами. Методика формування в дітей молодшого віку уявлень про суміжні множини.

Утворення чисел на основі порівняння множин і дій з величинами. Правила лічби. Лічба за участю різних аналізаторів. Методика навчання кількісної та порядкової лічби.

Підготовка та навчання дітей дошкільного віку обчислювальної діяльності

Ознайомлення дітей дошкільного віку з цифрами, знаками (плюс, мінус, дорівнює). Вивчення кількісного складу числа з одиниць. Склад числа з двох менших. Ділення цілого на частини.

Особливості обчислювальної діяльності дітей старшого дошкільного віку. Методичні прийоми та послідовність роботи з арифметичними задачами та прикладами. Методика навчання дітей розв'язуванню арифметичних задач. Теоретичні основи методики навчання розв'язанню арифметичних задач дітей старшого дошкільного віку.

Теорія і методика ознайомлення дітей дошкільного віку з величинами

Поняття про величину предметів. Основні якості величини. Особливості сприйняття величини предметів дітьми дошкільного віку. Методика навчання дітей порівняння предметів за величиною, за допомогою прийомів накладання, прикладання. Формування в дітей дошкільного віку уявлень про вимірювання різних величин за допомогою умовної міри.

Геометрична фігура – основа сприйняття форми предмета. Особливості сприйняття форми дітьми дошкільного віку. Методика формування уявлень і понять про форму в дітей в різних вікових групах. Методика ознайомлення дітей дошкільного віку з геометричними фігурами. Геометрична фігура як еталон у визначенні форми предметів.

Методичні аспекти ознайомлення дітей дошкільного віку

з просторово-часовими поняттями

Поняття про простір та просторові орієнтири. Генезис просторових орієнтирів у дітей. Завдання з формування в дітей уявлень та понять про простір. Методика формування просторових уявлень у дітей дошкільного віку. Методика навчання дітей орієнтуванню в просторі.

Теоретичні основи формування в дітей дошкільного віку уявлень про час. Методика формування уявлень про час у різних вікових групах. Використання моделей в ознайомленні дітей з періодичністю часу. Методика ознайомлення з частинами доби, днями тижня. Методика ознайомлення з календарем.

Організація наступності в роботі закладу дошкільної освіти та школи

з питань математичного розвитку дітей дошкільного віку

Особливості математичної підготовки дітей дошкільного віку до школи. Форми та методи спільної роботи закладу дошкільної освіти з сім'єю та школою.

Методики виявлення рівня математичного розвитку дітей дошкільного віку. Педагогічні умови та форми проведення обстеження.

3. Критерії оцінювання

Час виконання тестових завдань – 180 хвилин.

Екзаменаційний тест складається із 90 завдань, з яких – 85 тестів закритого типу (з альтернативними вибірковими відповідями в 4-х варіантах) та 5 тестів відкритого типу (самостійна відповідь на питання, на утворення логічних пар, на визначення термінологічних понять, написання міні-творів, есе та інших форм творчої роботи).

За кожен правильну відповідь нараховується 1 бал.

Кількість правильних відповідей за тестові питання	Бал за 200-бальною шкалою оцінювання	Кількість правильних відповідей за тестові питання	Бал за 200-бальною шкалою оцінювання
0	0	43	108
1	66	44	109
2	67	45	110
3	68	46	111
4	69	47	112
5	70	48	113
6	71	49	114
7	72	50	115
8	73	51	116
9	74	52	117
10	75	53	118
11	76	54	119

12	77	55	120
13	78	56	121
14	79	57	122
15	80	58	123
16	81	59	124
17	82	60	125
18	83	61	126
19	84	62	127
20	85	63	128
21	86	64	129
22	87	65	130
23	88	66	131
24	89	67	132
25	90	68	133
26	91	69	134
27	92	70	135
28	93	71	136
29	94	72	137
30	95	73	138
31	96	74	139
32	97	75	140
33	98	76	141
34	99	77	142
35	100	78	143
36	101	79	144
37	102	80	145
38	103	81	146
39	104	82	147
40	105	83	148
41	106	84	149
42	107	85	150

Від 86-го до 90-го завдання за кожен відповідь нараховується від 0 до 10 балів у залежності від повноти відповіді.

7,6 – 10 балів – завдання виконано повністю, відповідь обґрунтовано, висновки та пропозиції аргументовано і оформлено належним чином.

5,1 – 7,5 балів – завдання виконано повністю, але допущено незначні неточності у розрахунках або оформленні; або при належному оформленні завдання виконано не менш ніж на 80%.

2,6 – 5 балів – завдання виконано менш ніж на 60%, за умови належного оформлення; або не менш ніж на 80% якщо допущені незначні помилки у розрахунках або оформленні.

0 – 2,5 балів – завдання виконано менш ніж на 40%, без належного

оформлення, зі значними помилками у розрахунках або оформленні.

Отже, за 5 завдань відкритої форми з розгорнутою відповіддю вступник може набрати від 0 до 50 балів.

Остаточна конкурсна оцінка (**КО**) за 200-бальною шкалою (від 0 до 200) формується за формулою:

$$\mathbf{КО} = \mathbf{ЗТ} + \mathbf{ВТ},$$

де **ЗТ** – бали за виконання завдань тесту з вибором однієї правильної (див. таблицю); **ВТ** – бали за виконання завдань тесту відкритої форми з розгорнутою відповіддю (від 86-го до 90-го).

4. Список рекомендованої літератури ПЕДАГОГІКА ДОШКІЛЬНА

Базова

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошк.виховання. – 2012. – № 7. – С. 4–19.
2. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: Науково-методичний посібник / І. Д. Бех. – К. : УЗМН, 1998. – 204 с.
3. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у закладі дошкільної освіти. Підручник для ВНЗ / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Видавничий дім «Слово», 2008. – 408 с.
4. Виховання дошкільника в праці / [Г. В. Беленька, З. Н. Борисова, М. В. Машовець та ін.]. – К., 2002. – С. 59–90.
5. Дидактичні та сюжетно-рольові ігри. 3-4 роки життя / [упоряд. Т. Г. Тристапшон]. – Х. : Вид. група «Основа», 2007. – С. 11–24.
6. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології / І. М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – С. 79–101, 199–210.
7. Індивідуалізація виховання дошкільника: Навч.посібник / [О. О. Вовчик-Блактина, С. О. Ладивір, Т. О. Піроженко та ін.]. – К. : Світич, 2007. – 152 с.
8. Концепція дошкільного виховання в Україні. – К. : Либідь, 1993. – 18 с.
9. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: дошкільник-педагог. Навч.-метод. посібник / Н. В. Лисенко. – К. : Видавничий дім «Слово», 2009. – 400 с.
10. Макаренко А. С. О воспитании / А. С. Макаренко. – М. : Полит. литература, 1988. – 415 с.
11. Національна доктрина розвитку освіти. – К. : Либідь, 2002. – 24 с.
12. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти: Навч.-метод. посібник / [за ред. Г. В. Тарасенко]. – К. : Видавничий дім «Слово», 2010. – 320 с.
13. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка / Т. І. Поніманська. – К. : Академвидав, 2004. – 456 с.

14. Про дошкільну освіту. Закон України // Дошкільне виховання. – 2001. – № 2. – С. 4–12.
15. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям / В. А. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1974. – 287 с.
16. Сучасне заняття в дошкільному закладі: Навч.-метод. посібник / [за ред. Н. В. Гавриш]. – Луганськ : Альма-матер, 2007. – 496 с.
17. Улюкаєва І. Г. Історія суспільного дошкільного виховання в Україні: Навч. посібник / І. Г. Улюкаєва. – Донецьк : ЛАНДОН-ХХІ, 2011. – 238 с.

Допоміжна

1. Абраменкова В. Осторожно: антиигрушка / В. Абраменкова // Дошкольное воспитание. – 2005. – № 4. – С. 98–108.
2. Богуш А. М. Підготовка педагогічних кадрів до реалізації принципу наступності дошкільної і початкової ланок освіти / А. М. Богуш // Гуманізація навчально-виховного процесу: збірник наукових праць [за заг. ред. проф. В. І. Скрипченка]. – Слов'янськ : Видавничий центр СДПУ, 2007. – С. 3–8.
3. Губанова Н. Нові форми планування / Н. Губанова, С. Макаренко, Я. Смирнова // Дошкільне виховання. – 2009. – № 9. – С. 5–8.
4. Крутій К. Діяльнісна модель заняття / К. Крутій // Дошкільне виховання. – 2006. – № 7. – С. 16–19.
5. Ладивір С. О. Педпроцес потребує радикальних змін / С. О. Ладивір // Дошкільне виховання. – 2006. – № 1. – С. 7–9.
6. Олійник Л. Комбіновані заняття – оптимальна форма навчання малят / Л. Олійник, І. Романюк // Дошкільне виховання. – 2007. – № 8. – С. 23–27.
7. Поніманська Т. Дитина і соціум / Т. Поніманська // Дошкільне виховання. – 2004. – № 8. – С. 4–6.
8. Сухомлинська О. Концепція виховання особистості в умовах розвитку української державності / О. Сухомлинська // Дошкільне виховання. – 2003. – № 2. – С. 3.

ДОШКІЛЬНА ЛІНГВОДИДАКТИКА

Базова

1. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови: Підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
2. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах: Підручник / А. М. Богуш, Н. В. Гавриш. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2011. – 704 с.
3. Богуш А. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності у дошкільних початкових закладах: Навчально-методичний посібник / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2006. – 304 с.
4. Богуш А. М. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти. Програма та методичні рекомендації / А. М. Богуш. – Харків : ТОВ. «Ранок», 2011. – 178 с.

5. Богуш А. М. Культура речевого общения детей дошкольного возраста / Е. А. Аматыева, А. М. Богуш, С. К. Хаджирадева. – Харьков : Вид-во «Ранок», 2011. – 288 с.
6. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мови дітей раннього віку / А. М. Богуш. – К. : Слово, 2009.
7. Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови: Навчально-методичний посібник / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
8. Гончаренко А. М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників: Навч.-метод.посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк.віку «Я у Світі» / А. М. Гончаренко. – К. : Світич, 2009. – 160 с.
9. Зрожевська А. Я. Навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку грамоти: Навчально-методичний посібник / А. Я. Зрожевська, Т. Ф. Потоцька. – Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2012. – 260 с.
10. Ушинський К. Д. Рідне слово. Твори: у 6 т. / К. Д. Ушинський. – К. : Рад. школа, 1955. – Т.1. – С. 269–278.

Допоміжна

1. Бородич А. М. Методика развития речи детей: Учеб. пособие / А. М. Бородич. – М. : Просвещение, 1981. – 255 с.
2. Бенера В. Є. Теорія та методика розвитку рідної мови : Навчально-методичний посібник / В. Є. Бенера, Н. В. Маліновська. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 376 с.
3. Гавриш Н. Художнє слово і дитяче мовлення / Н. В. Гавриш. – К. : Ред. загальнопед. газ., 2005. – 128 с.
4. Ємець А. А. Навчаємо дітей переказувати / А. А. Ємець. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 111с.
5. Копилова О. П. Використання символів у роботі з дошкільниками. Старша група / О. П. Копилова, В. М. Ткаченко. – Х. : Вид-во «Ранок», 2010. – 128 с.
6. Крутій К. Сучасне заняття в закладі дошкільної освіти: традиції чи інновації: [монографія] / К. Крутій. – Запоріжжя: ТОВ “ЛІПС”-2009. – 176 с.
7. Крутій К. Л. Мовленнєве заняття: досвід, проблеми, пропозиції / К. Л. Крутій. – Запоріжжя, 1998. – 160 с.
8. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребенка / М. И. Лисина; науч. ред. А. Г. Рузская. – М. : Москов. психол.-соц.ин-т.; Воронеж : НПО “МОДЭК”, 2001. – 384 с.
9. Логвінчук С. Л. Дидактичні ігри, вправи, творчі завдання: розвиток мовленнєвої компетенції дошкільників / С. Л. Логвінчук. – Х. : Вид. група «Основа», 2012. – 191 с.
10. Луценко І. О. Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками: [навч.посіб.] / І. О. Луценко. – К. : НПУ ім. М. Драгоманова, 2001. – 95 с.

ОСНОВИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

З МЕТОДИКОЮ КЕРІВНИЦТВА

Базова

1. Григорьева Г. Г. Изобразительная деятельность дошкольников / Г. Г. Григорьева. – 2-е изд., испр. – М. : Карапуз, 2008. – 238 с.
2. Кириченко М. А. Основи образотворчої грамоти / М. А. Кириченко, І. М. Кириченко. – 2-е вид., пер. і допов. – К. : Вища школа, 2002. – 187 с.
3. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва та методика керівництва образотворчою діяльністю дітей / В. П. Котляр. – Запоріжжя, 2001. – 200 с.
4. Котляр В. П. Основи художнього виховання дітей: Навчальний посібник / В. П. Котляр. – Донецьк : вид-во «Ноулідж», 2010. – 220 с.
5. Лиштван З. В. Конструирование / З. В. Лиштван. – М. : Карапуз, 2002. – 218 с.
6. Образотворче мистецтво з методикою викладання в закладі дошкільної освіти / Н. М. Голота, Г. В. Дронова, О. О. Сухорукова, А. А. Янцур. – К. , 2010. – 374 с.

Допоміжна

1. Мерсіянова Г. М. Образотворча діяльність в дошкільних закладах: молодша група / Г. М. Мерсіянова, С. В. Трикоз. – К. : «Літера ЛТД», 2011. – 47 с.
2. Мерсіянова Г. М. Образотворча діяльність в дошкільних закладах: середня група / Г. М. Мерсіянова, С. В. Трикоз. – К. : «Літера ЛТД», 2011. – 47 с.
3. Мерсіянова Г. М. Образотворча діяльність в дошкільних закладах: старша група / Г. М. Мерсіянова, С. В. Трикоз. – К. : «Літера ЛТД», 2011. – 47 с.
4. Мельник В. Український декоративний розпис : Навчальний посібник / В. Мельник. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2011. – 64 с.
5. Ланіна І. В. Образотворче мистецтво для дошкільнят / Н. В. Кучеева, І. В. Ланіна. – Х. : «Ранок», 2012. – 128 с.
6. Шульга Л. М. Розвиток творчих здібностей дітей дошкільного віку на заняттях з малювання / Л. М. Шульга. – К., 2012. – 188 с.

ОСНОВИ ПРИРОДОЗНАВСТВА З МЕТОДИКОЮ

Базова

1. Лисенко Н. В. Теорія і практика екологічної освіти: педагог-дошкільник: Навч.-метод. посібник для ВНЗ / Н. В. Лисенко. – К. : «Слово», 2009. – 400 с.
2. Николаева Е. Н. Воспитание экологической культуры в дошкольном детстве / Е. Н. Николаева. – М. : Новая школа, 1995. – 208 с.
3. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури: (Теоретичні та методичні аспекти: Монографія / З. П. Плохзій. – К. : ДП «Вид. дім «Персонал»», 2010. – 311 с.

4. Плохій З. П. Виховання екологічної культури дошкільників: Метод. посіб. / З. П. Плохій. – К. : Ред. журн. «Дошкільне виховання», 2002. – 173 с.

5. Яришева Н. Ф. Основи природознавства: Природа України: підруч. / Н. Ф. Яришева. – К. : Вища школа, 1995. – 406 с.

6. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення з природою: підруч. / Н. Ф. Яришева. – К. : Вища освіта, 1993. – 255 с.

Допоміжна

1. Дрязгунова В. А. Дидактические игры по ознакомлению дошкольников с растениями: Метод. пособ. / В. А. Дрязгунова. – М. : Просвещение, 1981. – 180 с.

2. Золотова Е. И. Знакомим детей с миром животных: учеб. пособ. / [под ред. Н. Ф. Виноградовой]. – М. : Просвещение, 1982. – 178 с.

3. Наблюдение и труд детей в природе: Метод. пособ. / [сост. Л. Ф. Мазурина]. – М. : Просвещение, 1976. – 318 с.

4. Лучич М. В. Детям о природе / М. В. Лучич. – М. : Просвещение, 1989. – 217 с.

5. Марковская М. М. Уголок природы в детском саду: учебн. пособ. / М. М. Марковская – М. : Просвещение, 1982. – 265 с.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Базова

1. Вільчковський Е. С. Теорії і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е. С. Вільчковський, О. І. Курок. – Суми : Університетська книга, 2004. – 428 с.

2. Вільчковський Е. С. Теорії і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку / Е. С. Вільчковський. – Львів : НТТИ, 2000. – 398 с.

3. Загородня Л. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку / Г. П. Барсуковська, Л. П. Загородня, С. А. Тітаренко. – Суми : Університетська книга, 2011. – 272 с.

4. Степаненкова Э. Я. Теория и методика физического воспитания и развития ребёнка / Э. Я. Степаненкова – М. : АСАСЕМІА, 2001. – 368 с.

Допоміжна

1. Богініч О. Л. Фізичне виховання дітей дошкільного віку засобами гри / О. Л. Богініч. – К.: Логос, 2003. – 140 с.

2. Вільчковський Е. С. Організація рухового режиму дітей 5-10 років у закладах освіти / Е. С. Вільчковський, Н. Ф. Денисенко. – Запоріжжя : ЗОППО, 2006. – 228 с.

3. Голубева Л. Г. Массаж и гимнастика для самых маленьких / Л. Г. Голубева – М. : Мозаика-Синтез, 2006. – 80 с.

4. Ермак Н. Н. Физкультурные занятия в детском саду – творческая школа для дошколят / Н. Н. Ермак. – Ростов н/Д : Феникс, 2004. – 288 с.

5. Ковалько В. И. Школа физкультминуток / В. И. Ковалько. – М. : ВАКО, 2005. – 208 с.

6. Мартынов С. М. Нетрадиционные методы реабилитации часто болеющих детей / С. М. Мартынов. – М. : ВЛАДОС, 2002. – 224 с.
7. Організація оздоровчої роботи в ДНЗ / [укладач Л. Швайка]. – Харків : Основа, 2008. – 253 с.
8. Рунова М. С. Рухова активність дитини в дитячому садку / М. С. Рунова. – Харків : Ранок, 2007. – 192 с.
9. Система роботи з психофізичного розвитку дитини / [авт.-упор. В. В. Єфремова]. – Тернопіль : Мандрівець, 2006. – 160 с.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА МУЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Базова

1. Борисова О. О. Сучасні системи музично-естетичного виховання й навчання дітей: Навчально-методичний посібник / О. О. Борисова. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – 96 с.
2. Зимина А. Н. Теория и методика музыкального воспитания детей дошкольного возраста. Учебное пособие / А. Н. Зимина. – М. : ТЦ Сфера, 2010. – 320 с.
3. Новгородська Ю. Г. Методика музичного виховання. Тексти лекцій: Навчальний посібник для спеціальності «Дошкільне виховання, практична психологія» / Ю. Г. Новгородська. – Ніжин : Видавництво НДУ імені М. Гоголя, 2010. – 143 с.
4. Танько Т. П. Музично-педагогічна освіта в Україні / Т. П. Танько. – Х. : Основа, 1998. – 192 с.
5. Шевчук А. Розвиток дошкільнят в музично-руховій діяльності: Навч.-метод. забезпечення програми «Дитина» / А. Шевчук. – К. : Вид. дім «Шкіл. Світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. – 128 с. – (Б-ка «Шкіл. світу»).

Допоміжна

1. Ветлугина Н. А. Теория и методика музыкального воспитания в детском саду: Учеб. пособие для студентов пед. институтов по спец. «Дошк. педагогика и психология» / Н. А. Ветлугина, А. В. Кенеман. – М. : Просвещение, 1983. – 255 с.
2. Радынова О. П. Музыкальное воспитание дошкольников / А. И. Катинене, М. Л. Палавандишвили, О. П. Радынова. – М. : Просвещение, 1994. – 153 с.
3. Шоломович С. Методика музичного виховання в дитячому садку / Р. Зінич, І. Рудченко, С. Шоломович. – К. : Радянська школа, 1985. – 163 с.

ТЕОРІЯ ТА МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНИХ МАТЕМАТИЧНИХ УЯВЛЕНЬ

Базова

1. Белошистая А. В. Формирование и развития математических способностей дошкольников: Вопросы теории и практики: Курс лекций для студ. дошк. факультетов высш. учеб. заведений / А. В. Белошистая. – М. : гуманит.изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 400 с.

2. Впевнений старт: Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку // Палітра педагога. – 2012. – № 3. – С. 4–38.

3. Дитина в дошкільні роки : Комплексна додаткова освітня програма / автор. колектив; наук. керівник К. Л. Крутій. — Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС» ЛТД, 2011. – 188 с.

4. Підготовка майбутніх вихователів до формування пізнавальної активності у дітей старшого дошкільного віку: Навчальний посібник для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» (на основі кредитно-трансферної системи організації навчального процесу) / [автори та укладачі О. Г. Брежнєва, К. Й. Щербакова]. – Донецьк : ЛАНДОН-XXI, 2012. – 199 с.

5. Щербакова Е. И. Теория и методика математического развития дошкольников / Е. И. Щербакова. – М. : Издательство Московского психолого-социального института; Воронеж : Издательство НПО «МОДЕК», 2005. – 392 с.

6. Щербакова К. Й. Методика формування елементів математики у дошкільників: Навч. посібник / К. Й. Щербакова. – К. : Вид-во Європейського університету, 2011. – 262 с.

Допоміжна

1. Баглаєва Н. Діагностика логіко-математичних умінь дитини / Н. І. Баглаєва // Палітра педагога. – 1998. – № 3. – С. 3–6. – № 4. – С. 13–15.

2. Бех І. Д. Теоретико-прикладний сенс компетентнісного підходу у педагогіці / І. Д. Бех // Виховання і культура. – 2009. – № 1–2 (17–18). – С. 5–7.

3. Леушина А. М. Формирование элементарных математических представлений у детей дошкольного возраста. Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности «Дошкольная педагогика и психология» / А. М. Леушина. – М. : Просвещение, 1974. – 368 с.

4. Локоть Н. В. Объемная модель: использование ее при формировании временных представлений у дошкольников / Н. В. Локоть // Дошкольное воспитание. – 1991. – № 1. – С. 15–17.